

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

Avis est lacustris, ac littorū maris Septentrionalis alumna, sesquipalmū longa, si rostrum excipias, quod octo pene vncias est prolixum, ac tres latum, (portentosa nempe magnitudine, & vniuersi corporis longitudinem pene æquante) ferratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo pallefcens, sed singulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum est, superna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo pallefcens, sed rubeis hemicielis distinctum, cauda, atra, circa cuius exortum plumæ adstant albae, & coccinae: pedes & crura cinerea sunt, sed cyaneis maculis variata; ungues nigri, oculique, verum Iris rubescens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fuluescunt; Domestica Avis est, saliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibusque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuunt.

Finis II. Tractatus Historie Auium.

TRACTATVS TERTIVS

DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltepeon, seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temaculcahuya vocant. Cap. I.

Habetur supra volumine I. lib. 9. cap. I. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltepeo nuntantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariūque differentias omnes, quasque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in sepas chalcidicas, sepedonēsiue quadrupedes referri possent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipsos nascuntur, Acaltepeon. Venenatarum tria adhuc apud novos Hispanos offendi genera, morsus noxij, sed minimè (si tempestiue occurratur ei) lethalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, sed picturarum distinguuntur varietate: altera namque luteis tantum ornatur spherulis in fuscum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteisque, & secundum transversum fuscis, & pallefcētibuscand-

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzahcoatl, quod rarò occurrat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzahcoatl serpente diuersum, paruulo, ac pene nullo, sed letifero (vt ferunt) morsu, omnium est minimum, fusci coloris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morsus) sed quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cum cætera vulgaribus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyaçli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

Serpens est Ahueyaçli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali ictu, quo vniuersum corpus ita afficitur, vt vndique sanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluerunt (si contingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tanta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

Quas Haitiniyuanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare consueverunt, Colotum videntur referre, sed plurimum distant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter vtraque crura crassior: digitus tenues sunt, & pro magnitudine corporis longissimi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est, colorisque medij inter argenteum & virentem: ungues sunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens; dorso imminent pinnae quaedam angustæ vnciam vnā longæ, spissæ, & protractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiore: caput supernè deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior carulea, è qua pender membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palearibus similis, nonnulloque circa exortum clauata intervallo, pinnataue, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula caruleis regitur laminis, rotundis, magnisque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ nostratam assem, dimidiūue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium, sedem, & quæ rutescat vehementius, oris rictus magnus est, ac dentes parui, innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui, optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniā carni potius, quàm piscoso generi similis est) quæ pullis nostratium cohortalium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cum primum incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, et si aliòqui mite,

innocuumque, aut qui semel degustatum, summa non prosequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terrestria, Quequetzpallin vocata, non nihil tamen distantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, sed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pinguescere, ac fieri longe sapidiora: calidis verò Regionibus degunt, vnde ad Mexicanam Urbem quadragesimali præcipue tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant.

Cap. V.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 111. fol. 315.

De Acoatl, seu serpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum versari solet, dentibus paruis, ac innoxio morfu, longus quinque dodrantes, ac pollicem crassus, superne tænijs nigris, & cyaneis alternis distinctus, & cyaneus inferne; capitis superna nigra sunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera nostra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam spicæ Maizij colore sit.

De Aquaqua, seu Bufone. Cap. VII.

Versantur in calidis Regionibus huius nouæ Hispaniæ, ac præcipue iuxta utriusque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, vt qui galeros mediocres æquare soleant, ceterà nostratibus similes, nisi quod veneno sunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertransire silentio nolui.

De Colcoatl, seu Serpente Coturnicibus simili. Cap. VIII.

Anguis est binis dodrantibus paulò longior, pollicem crassus, ac Teuhtlacocauhqui primæ (vt videtur) species, nam & sonalia pro numero annorum caudæ innascuntur, augenturque: venter cander, ac nitescit, dorsum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque distinguitur, conspiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore crassior, caudaque adeo breuis, & subito attenuata, vt vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breuesque sunt, & tamen lethalem infligit morsum, sed qui (si adsit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morfibus destinatis, coerceri, atque curari solet.

De Cencoatl. Cap. IX.

Anguis est septem prolixus spithamas, ac tres crassus pollices, si excipias partes, quæ sunt iuxta ventrem, vbi longè amplior videtur, & vnde cauda ad vique extrema subito gracilescit: color est inferne albus, liuidusque, dorso verò atque lateribus niger, nisi quod tænijs ruffis sese cruciantibus circa latera distingui solet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morfus.

De

De Tzicatlinan serpente. Cap. X.

Genus est Serpentis Tzicatlinan, seu Formicarum mater; ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras ex eunt sequatur eas, stans anni temporibus; pulcherrimus est omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti crassitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, fascijs distinguitur candidis, rubrisque transuersis, & alternis, non viuificum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò spectat ad medicinam, tufus, appositusque, dicitur tumores præter naturam discutere.

De Canauhcoatl. Cap. XI.

Hominis æquat Anguis hic crassitudinem eundemque dupla longitudine excedit: incolit saxa, antraque, & occurrentibus animalibus ad se tractis halitu vicitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes infederint ei, rati truncum esse (tanta est eius vilitas, atque stupiditas) nec intellexerint, quàm instabili, terrificæque sedi institerint, donec Angue sensim præterlabente, perterriti surrexerint; innocens tamen esse dicitur, ac nullo pene noxius morfu.

De Ecacoatl, seu Angue venti. Cap. XII.

Anguis est sex spithamas longus, binasque vncias crassus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorso, lineis septem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interstinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velocissime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine insignibus, & Irade pallida.

De Quatapalcatl, seu Chameleone Mexicensi. Cap. XIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 721.

Genus est Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hispaniæ repertum Regionibus, parùm à nostro, (vt ex imagine licet coniectari) distans, sed tamen non prorsus idem; vidi & apud Hairinos Chameleones, sed longè minores nostratibus, & vulgaribus lacertis penè similes, verùm de his suo dicendum est loco.

De Cuiquilcoatl, seu Colubro vario. Cap. XIV.

Serpens est dodrantem longus, ac minimum digitum crassus, cauda ab iplo ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum intervallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuscum, dorsum atris interstinctum lineis: nascitur in frigidis, ac lethalem infligit morsum, nec sunt aduersus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap. XV.

Genus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fuluis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici ferie quadam dispositis. Vivit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap. XVI.

Serpens est lethalis morsus, longus tres spiritamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap. XVII.

Serpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fuluis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap. XVIII.

de quo supra Io. Fab. fol. 774.

Serpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ insiguntur, exertique sunt, alijs verò modicis, collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensum vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumque (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen apprehendatur) se contorqueat.

De Yztaſtecoizin, seu alba Lacerta. Cap. XIX.

Lacerta genus est ventris candescentis, fusci dorſi, sed candidis lineis secundum longitudinem discurrentibus, alijsque per intervalla transversis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum. Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & femina præstamus imaginem.

De

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap. XX.

Serpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudine verò vicenium quandoque pedum, maculis conspersus fuscis, vergentibus in nigrum fuluisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi forte id conigit, ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasci, accommodatissima excitanda veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem ereſcit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

Ceruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem circuratus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus distinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

Maquizcoatl, quem alij Tetzahcoatl vocare consueuerunt, seu anguem abulsum, quod rarò, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquidodrantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt liber graditur, etſi capite vnico insignitus, Amphibena Antiquorù fortassis species. Est & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nõ modo ancipiti incellu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem conspeximus Itzcoluca, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXIII.

Serpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morsu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzahqui, seu Domina serpentum. Cap. XXIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 17. fol. 328.

De Tecoxin torquata. Cap. XXV.

Lacerta genus est innoxium, torque insignitum candida, vnde nomen, corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco dorſo, sed vicissim dilutiore, exlaturatiorique colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

Anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, nigris, fuluis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile, caudaque iuxta finem subitò attenuata, intervalloque binorum tantum digitorum, quæ desinit in sonalia; lethalem infert morsum, vrentemque, vnde euenit ei nomen, cum incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento procedit

dit gressu: contra eius morsum, aiunt conferre tusam radicem herbæ, quam vocant Amolam, de qua suo dictum iam a nobis est loco.

De Petzcoat, seu Angue lubrico. Cap. XXVII.

Serpentis est venenatum genus spithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorso, ac è medio ferè corpore ad caput sensim gracilescens, & rursus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo crassius corpore, sed nusquam minimi digiti crassitudinem excedens: sinuosè graditur, ac se paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morsui eius remedio esse Rubetæ intestina utcumque deuorata, item arboris ferentis cornua similia taurinis ac Mizquitl quæuis contusa, & applicatæ partes. Viuit saxosis, montosisque quarumuis Regionû locis; sunt qui hunc eundem Serpentem Tlacoatl necon Elzoalcoatl vocare soleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenses nostratam Scolopendram, apud quos mira visitur magnitudine, vt quæ pedes duos longitudine, & crassitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum, cubitos, hominis verò crassitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (si ventrem excipias, qui albescit) praeinctum lineis albis, cyaneis, palliis, ac fuluis, caret sonalibus, ac tamen lethalis est morsus: recta procedit sese conuolens in gyros, & cum morsum studet infligere, sese supra caudam erigit: caret caninis: pascitur piscibus, quos rapit iuxta flumina, insectatur Accipitrum genus, atque adeo adstricto eos cingit nodo, vt & interimat pariter, & hiscat, atque rumpatur. Nec est serpens vllus, qui tanta velocitate insectetur homines. Est & alius eiusdem nominis, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo aliàs.

De Tlecoatl, seu Igneo Serpente. Cap. XXX.

Coluber est in sex dodrantum mensuram adolefcens, triumque digitorum crassitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fuluus: Sed dilucior circa ventrem, ac vergens in cinereum: sinuosè incedit, in vtraque sese latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, vnde delatum ad nos, & describendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, seu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

ITa vocatum est id Lacertæ genus, ob similitudinem cum rudi lapide; dorsum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubescit.

De

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet; eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum, crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti tranuersis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

Est & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque, dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni seuitia, & atrocitate: præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pulchellus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) obliquè sese interfecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim vt non icu tantum, verum contactu quoque officiat, vnde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenata sunt, & scutis mediocri amplitudinis, umbellisue similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocri magnitudinis, sed non vsque adeo monstrificæ, venenatae, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipue tempore, vt vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnulla fuscæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, vt horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probarumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

Dvo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tlilcuetzpallin vocari consueuere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis tranuersim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

Lacertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinqve circa ventrem cæruleis, reliquo vero corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicircularum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæc sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

l

itudi-

studineum imitari forma, dentes sunt parui, ac innocens morsus, inter saxa degit, vnde nomen; vermikulis velscur; & magna ex parte in gelidis regionibus inuenitur; ac vere educat sobolem, incessus, pedes, & erura reliquis lacertis similia sunt: foeminis candet venter, maribus verò cyaneo est; & exaturato colore: dorsum in vtroque sexu conspicitur fuscum, atque etiam ipsa cauda, sed candenti, luteoque colore conspersa, binis vt dixi fascijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit deprehendere, vt necessarium non fuerit eas pluribus modo describere, quales sunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & foemina. Quahuacuetzpallin, seu syluestris lacerta, Acalterepo, Yztahtecoixin, mas & foemina Cuelzpalcocchiton, & alia, quæ his forma, & natura, magna ex parte sunt similes.

De Tetzauhcoatl, seu serpente raro. Cap. XXXVII.

Minimus est Coluber, & tamen morsus lethalis, vix enim quatuor uncias longitudine æquat, aut pennam anserinam crassitudine: venter rubeus est, punctis nigris distinctus, & dorsum fulvum eiusdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris est, siue edita sunt, siue humiles, adeoque ipsis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

Genus est Lacertæ ad species pertinens Tecuertzpallin, sed corpore tenuiori, & squamoso, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; supernè verò pallenti, atque nigro, sed capite, ac torquæ nigricantibus: innoxium est animal, velur & Tecuertzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

Coluber est sex dodrantes prolixus, & ternos digitos crassus, venter candenti, ac reliquo corpore nigro, sed distincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente secundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij sed minimè lethalis morsus, cauda sonalibus carente, & quæ binum, seu mæ dodrantem interuallo sensim gracillèscit.

De Teiximinani, seu serpente inuolante oculos. Cap. XL.

Serpens est prælongus, & tenuis, cuiusmodi etiam caput cernitur, ventre liuido, ac fusco dorso. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam sagitta sit similis vibrat se ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, laculi censetur species, nam tametsi crassitudine cedat, mirum in modum similis est proprietate, atque natura: recta incedit, corpus in spiras minimè conuoluens: nascitur apud Quahnahuacenses, vbi illum curauimus, & delineandum, & describendum.

De

De Tecuixin, seu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

Plura sunt apud nouam Hispaniam innocuarum Lacertarum genera, quarum nonnullas depingere, atque describere placuit, ommissis alijs. Prior occurrit illa, quam Torotepecenses apud quos frequens est, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine, alboque, & nigro variata colore; est in ea insigne, in posteriores pedes sese attollere, & anguim modo edere fibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriusque sexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcocchiton, nomen à perpetuo sopore sortita, euocando sudori mirè vtilis, si pulvis dragmæ vnus pondere deuoretur ex aqua. De Yztahtecoixin, & alijs duabus speciebus, quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin simpliciter nuncupantur, seorsim est dictum à nobis.

De Tilcoatl. Cap. XLII.

Anguus est in vastam crescens longitudinem, & crassitudinem, innoxius; ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen sumpsit à cyaneo colore in nigrum vergente. Est & alius eodem nomine, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo suo loco est dicendum.

De Tetzauhcoatl. Cap. XLIII.

Anguus est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cuius ictus pestilens est, dorsum nigrum, venter candescens ex pallido, & rubescens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris conspersa: caput nigrum, ac torquæ circumcinctum luteo, remedium morsus, est ictum locum fugere, sed comesto prius Picietl, ne venenum noccat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cum nec solum aduersans illata noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infernum sit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

Ad Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque constet corpore, ac Raia vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor esset, nec uncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac raro mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum sed caput est durissimum, & quibusdam clauatum, horrenque aculeis corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectarique placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis, quam obrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari solet: illud est in eo mirabile, & nulli alteri (quod sciam) commune, compressis, vexatisue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo, aut sana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerè, deuoratumque ex vino,

1 2

aut

aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnoperè auxiliari solet; quod multis certissimisq. experimentis est comprobatum, vacuata morbi causa per suprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituitæ, alijsque longis, crassissimisq. filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi passim offenditur.

De Temacuilcahuilia serpente. Cap. XLV.

NOmen inuenit à fortitudine hic Serpens: est enim Temacuilcahuilia cū quinis hominibus pugnans: in obuios enim imperum facit, eaque vi opprimit, vt si collo semel se aduoluerit, strangulet, interimatque, sin verò, corporis ipse coluber disrumpatur obnixu, saluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opponentes arborem, aliudue cuius nexu, disrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuullus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quosdam virides, qui allati ab agris pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplificantur, & adolefant, vbi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quiescunt, viuuntque, nisi cū edendi est tempus: tunc enim egressi, cubile, aut humeros heri amicè conscendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epystilij in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquant, innocentissimi vescuntur oblati, atque quiescunt.

De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

Teuhtlacotzauhqui primi videtur species, sonalia siquidem pro annorum numero aucta in cauda gestat, & reliquam eius formam videtur præ se ferre, sed squalidior est, & quincunibus sese iuxta dorsum secantibus, ad secundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

Coluber est mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis distinctus, ornatus sonalibus, ac lethalis morsus, quanquam si tempestiue occurratur auxilia prosint. Huius speciei fortassis est, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus est, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 775.

Serpens est quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morsus, qui repertus à nobis est apud Quachquchullensès.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

Quatuor Serpens hic spithamas longus est, ac pollicem crassus, caput est paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, tenuisque lineis

lineis rubris, transversim procedentibus distinguitur. Adeo lethalis est morsus, vt intra quinque, aut sex horas hominem ictum occidat, colit loca humida, vmbrosaque, & gressu tardo incedit; aggreditur occurrentes sponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque passim in Insula Cubu.

De Aguafen. Cap. L.

DVas Spithamas tantum longus est Aguafen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fusco colore, lato capite, atque compresso; adeo verò lethali est ictu, vt intra dimidiæ horæ spatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miserè putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arenibus, Alexitherium eius est Pangaguafen, de quo fumus inter Plantas loquuti, nascitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap. LI.

Paruulus est, nec pennæ anserinæ excedit aut crassitudinem; aut longitudinem; centeni semper, pluresue offenduntur, neque vnquam à sese inuicem separati veneni expertes, sed aliàs adeo perniciosi, vt aggregati dormientem si fortè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum ictibus hinc inde allatis totum absumpserint, atque deuorauerint.

De Te que Lacerta. Cap. LII.

IN domibus, montanisque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis est, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fusco prædita colore: expurgat cū libet (Cantores imitata) guttur, mox canit, sonatque Chacon, vnde etiam illi obrigit nomen, sunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu delassata conqueritur. Paratur ex huiusmodi animalibus lethiferum ad inficiendas sagittas venenum toxicumue, inclusis arundinum internodijs, mox punctis, acisq. in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum sanie perunctis sagittis.

De Taletec Lacerta. Cap. LIII.

Paruulæ sunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hispanicis, sunt forma similes, fuscæ, & nigris oculis: asthmatis opitulantur, si extractis visceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiscellam, atque ita ex aqua elixæ, cū sale, & igni admotæ donec rizum percoctum sit tandem mandantur.

De Dopone. Cap. LIV.

Coluber est longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè crassior, diluto virore vniuersum eius corpus tingitur, si caudam excipias, quæ fusca est, caput est magnum, & octangula figura vsque ad oculos, qui sunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco sensim extenuatur vsque ad os, quod longum est, & simum, sex armatum supernè dentibus, ac totidem infernè, præter

præter alios minores, lingua nigra est, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicum mortem infert: corpus siquidem vniuersum attollit in tumorem; remedio est Alexitherium pangualen, qua ratione diximus assumptum.

De Haro Coloti genere. Cap. LV.

L Acerti genus est femoris æquans crassitudinem, caput decem uncias longum, initio latum, sed quod desinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicense, cuius est fortassis species, eidemque persimilem caudam gestat, & lento quoque incedit gradu. Versatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; descendit ad iunceta, Lymphamue, nisi cum sese conatur vindicare à solis iniuria: venatur gallinas, quando celeritate nequit, malitiosa quadam, & astuta arte, colludens enim illis volutatur solo, atque ita rapit improuisas; natiua quadam simplicitate ad eum accedentes. Nascitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap. LVI.

V luit in montanis locis Anguis Bitin, aspectuque constat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte usque ad oculos, qui nigri sunt, lucidique sed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, sese mutuo inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & crassitudine hominis, conscendit arbores, vnde se vibrat appensus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Insula Cubu, visusque est in Insula Lutaya à militibus Hispanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

C oluber est innocuus sex spithamas prolixus, ac pollicem crassus, nigro vtero, & luteo colore perpulcher, misit cum ad Nos Tototepec Nouæ Hispaniæ Prouincia.

De Colubro splendente in tenebris quem vocant Cumcoatl.

Cap. LVIII.

D Epingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia missum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis splendet sub tenebris, & lethalem infert morsum: est autem brachium crassus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Historiæ Reptilium.

TRACTATVS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE

De Atocat, seu Araneo versante in aquis. Cap. I.

G ENVS est Atocat Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Met leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atque illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto, atque stipante subregmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 5. fol. 317.

De Aoachtocat, seu Araneo ro... do Cap. III.

G ENUS est Aranei miræ magnitudinis, (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis proueniens regionibus, qualis est Quauhnaocentis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahochoatl vocent.

De Ecatocat, seu Araneo venti. Cap. IV.

A Ranei genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercurrente dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non usque adeo sunt prolixi, ut alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquam familiare: sunt qui Ocelotocat nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitzocat, seu Araneo spinoso. Cap. V.

G ENUS est Aranei dementiam morsu inducentis, cuius corporis media superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, vnde nomen est impositum; Hoitzoti enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

L Ocustæ genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigrae ac rubentes; corpus cinereum est arum, ac viride, cornua verò coccinea, ostenditur apud Tepoztlanenses, vbi sunt qui vocent eam Tzontecomama.